

Kulturformuleringsintervjun enligt DSM-5®

Ett kliniskt stöd för kulturkänslig
personcentrerad diagnostik

American Psychiatric Association

APA tillhandahåller Kulturformuleringsintervjun (inklusive informantversionen) och tilläggsmodulerna till Kulturformuleringsintervjun för forskning och klinisk evaluering. Dessa manualer kan användas i forskning och kliniska sammanhang som potentiellt meningsfulla verktyg som syftar till att understödja klinisk förståelse och beslutsfattande. Manualerna ska emellertid inte användas som enda underlag för att fastställa klinisk diagnos. Ytterligare information återfinns i kapitlet "Cultural Formulation" i sektion III i den engelska huvudmanualen till DSM-5. APA välkomnar kliniker och forskare att inkomma med feedback angående dessa intervjuers användbarhet och värde via <http://www.dsm5.org/Pages/Feedback-Form.aspx>.

Översättningen av KFI:s huvudintervju har gjorts av Sofie Bäärnhjelm och Jörgen Herlofson.

Ansvariga för översättningen av informantintervjun och tilläggsmodulerna är Jörgen Herlofson och Sofie Bäärnhjelm. Översättningarna har gjorts i samverkan med Elisabeth Bakke, Maria Sundvall och Karima Assel. Behjälpliga med översättningen av modulen riktad till ungdomar och barn i skolåldern var även Katja Klein, Souzan Jamie, Emma Wikell, Fanny Laurén.

Den här sammanställningen av den svenska översättningen av Kulturformuleringsintervjun (inklusive informantversionen) samt tilläggsmodulerna till Kulturformuleringsintervjun är ett samarbetsprojekt mellan Pilgrim Press och Transkulturellt Centrum, Stockholms läns landsting. American Psychiatric Association har medgivit Pilgrim Press särskilt tillstånd att i samverkan med Transkulturellt Centrum sammanställa materialet i en begränsad tryckt upplaga som tillhandahålls kostnadsfritt vid Transkulturellt Centrum.

Copyright © 2013 American Psychiatric Association

Svensk ensamrätt: Pilgrim Press AB. Eftertryck tillåtet för forskare och kliniker för bruk i arbetet med patienter.

Grafisk form: Fidelity

Illustrationer: Jan Edlund

Tryck: DanagårdLiTHO, december 2018

Kulturformuleringsintervjun (KFI)

God och jämlik psykiatrisk vård i det mångkulturella samhället förutsätter metoder som på ett individuellt sätt tar hänsyn till patienters kultur och sociala situation. Som stöd i att utforska betydelsen av kultur och kontext finns i Amerikanska psykiatriska föreningens diagnoshandbok DSM-5 en kulturformuleringsintervju (Cultural Formulation Interview). I detta dokument finns den svenska översättningen av kulturformuleringsintervjun.

Syftet med kulturformuleringsintervjun (KFI) är att ge ett kliniskt stöd till behandlaren, så att denne kan utforska betydelsen av kultur och kontext för patientens aktuella sjukdomssituation på ett individuellt sätt i samband med psykiatrisk diagnostik. KFI är tänkt som ett komplement till övrig anamnesupptagning och utredning. Psykiatrisk diagnostik kan aldrig enbart baseras på KFI, men KFI kan bidra till kunskaper om hur patient och anhöriga ser på sjukdom och förväntningar på hjälp. En delad förståelse kan underlätta det gemensamma arbetet för återhämtning och förbättring av patientens hälsa.

KFI bygger på ett etnografiskt och personcentrerat förhållningssätt. Intervjun innehåller förslag till öppna frågor om hur personen själv ser på sina besvär, deras orsaker, aktuell situation, möjligt stöd, belastningsfaktorer, betydelsen av kulturell identitet, sjukdomshantering, hjälpsökande, svårigheter att få vård och relationen till vården. Till intervjun finns även information riktad till behandlaren om meningen med frågorna så att dessa vid behov kan omformuleras och anpassas till situationen. Intervjun innehåller också information till patienten så att intervjufrågorna blir begripliga. Avslutningsvis görs en sammanfattning av vad kulturella och kontextuella faktorer betyder för patienten i den aktuella sjukdomssituationen. Kulturformuleringsintervjun består av tre olika delar.

Den första delen är huvudintervjun som med 16 frågor riktar sig till patienten. På engelska finns intervjun i diagnoshandboken DSM-5 (1) på sidorna 752–754 och på svenska kan den laddas ned kostnadsfritt från www.pilgrimpress.se. KFI:s huvudintervju är tänkt att

användas rutinmässigt med alla patienter före den mer symtominriktade diagnostiska intervjun. Intervjun kan även användas senare eller vid behov. Den är särskilt användbar i situationer av sociala och kulturella skillnader mellan patient och behandlare, diagnostiska svårigheter, oklarheter kring besvärens svårighetsgrad, när det finns skilda uppfattningar om lämplig behandling och vid begränsad behandlingsföljsamhet (1–3).

Den andra delen består av motsvarande frågor riktade till närstående, en så kallad informantversion (APA, sid 755–757, www.pilgrimpress.se). Syftet med denna är att få ta del av hur närstående, det vill säga personer runt omkring patienten, ser på situationen (4). Närstående har en stor betydelse för återhämtning och behandling. Kunskaper om närståendes perspektiv kan underlätta förståelse av problem och symtombeskrivningar, men även bidra till ett gott samarbete.

Den tredje delen består av tolv kompletterande intervjuer som kan användas för att få en fördjupad förståelse av problem och påfrestningar som framkommer. Det finns även kompletterande intervjuer som riktar sig till vissa grupper som ungdomar och barn i skolåldern, äldre, invandrare och flyktingar samt vårdare av patienten. Med vårdare avses såväl professionella som icke professionella omvårdnadspersoner. De kompletterande intervjuerna kan laddas ned gratis på engelska från APA:s hemsida och på svenska från www.pilgrimpress.se. Mer information finns under titeln ”Tilläggsmoduler till kulturformuleringsintervjun (KFI)”, sid 14.

Jörgen Herlofson och Sofie Bäärnhielm

Innehåll

Kulturformuleringsintervjun (KFI)	3
Kulturformuleringsintervjun (KFI)	5
Kulturformuleringsintervju – informantversion	10
Tilläggsmoduler till kulturformuleringens huvudintervju (KFI)	14
1. Förklaringsmodell	16
2. Funktionsnivå	18
3. Socialt nätverk	19
4. Psykosociala påfrestningar	20
5. Andlighet, religion och moraliska traditioner	21
6. Kulturell identitet	23
7. Sjukdomshantering och hjälpsökande	26
8. Relationen patient – yrkesperson	28
9. Ungdomar och barn i skolåldern	30
10. Äldre personer	32
11. Migranter och flyktingar	33
12. Vårdare	35

Referenser

1. APA. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition. Arlington, VA, American Psychiatric Association; 2013.
2. Bäärnhielm S. Transkulturell psykiatri. Natur och Kultur; 2014.
3. Bäärnhielm S. Transkulturell psykiatri. I Psykiatri. Herlofson J, Ekselius L, Lundin A, Mårtensson B, Åsberg M, redaktörer. Studentlitteratur; 2016. sid. 847–58
4. Aggarwal NK, Jiménez-Solomin O, Lam P, Hinton L, Lewis-Fernández. The Core and Informant Cultural Formulation Interviews in DSM-5. Chapter 2. I: Lewis-Fernandez R, Aggarwal NK, Hinton L, Hinton DE, Kirmayer LJ, editors. DSM-5 hand book on the cultural formulation interview. Washington, DC: American Psychiatric Association; 2016. sid. 27–44

Kulturformuleringsintervjun (KFI)

Vägledning för intervjuaren:

Följande frågor syftar till att klarlägga nyckelaspekter av de presenterade problemen som de ter sig från individens och andras (t ex närstående, vänner och andra som är involverade i de aktuella problemen) perspektiv inom individens sociala nätverk. I det ingår problemens betydelse, tänkbar hjälp och förväntningar på vården.

Introduktion:

Jag skulle vilja förstå de problem och bekymmer som fört dig hit så att jag kan hjälpa dig på bästa sätt. Jag vill att du berättar om dina upplevelser, erfarenheter och tankar kring saker och ting. Jag kommer att ställa en del frågor om vad som pågår i din tillvaro och hur du försöker hantera det som sker. Det finns inga riktiga eller felaktiga svar på sådana frågor, syftet är att få en så bra förståelse som möjligt.

Instruktioner till intervjuaren i kursiver.

- ▶ Hänvisar till tilläggsmoduler för fördjupning av varje tema i KFI.

Kulturell problembeskrivning

- ▶ Förklaringsmodell, Funktionsnivå

Efterfråga personens viktigaste problem och hens uppfattningar om dessa.

Fokusera på personens eget sätt att förstå problemet.

Använd det ord, uttryck eller den korta beskrivning du fått i svaret på fråga 1 för att fortsättningsvis under intervjun benämna problemet (t ex "din konflikt med din son").

Fråga hur personen beskriver problemet för andra i sitt sociala nätverk.

Fokusera på de aspekter av problemet som är viktigast för personen.

- 1) Vad har fört dig hit i dag?

Fråga vidare om personen ger få detaljer eller bara nämner symtom eller en medicinsk diagnos:

Vi förstår för det mesta våra problem på vårt eget sätt. Det här kan vara likt eller olik det sätt som läkaren beskriver problemet på. Hur skulle du vilja beskriva ditt problem med dina egna ord?

- 2) Ibland beskriver vi våra problem på ett annat sätt när vi talar med någon i vår familj, någon vän eller någon annan från våra egna kretsar. Hur skulle du beskriva ditt problem för någon av dem?

- 3) Vad bekymrar dig mest med problemet?

Kulturellt baserad förståelse av orsaker, sammanhang och stöd

ORSAKER

- Förklaringsmodell, Socialt nätverk, Äldre vuxna

Den här frågan är inriktad på innebörden av problemet för personen, vilket kan ha betydelse för utformningen av den fortsatta kontakten.

Var uppmärksam på att personen kan ange flera olika orsaker beroende på vilken aspekt av problemet de tänker på.

Fokusera på uppfattningar hos andra i personens sociala nätverk. Dessa kan variera och skilja sig från personens uppfattningar.

- 4) Vad tror du är orsaken till att det blivit så här för dig?
Vad beror [*problem*] på?

Utforska vidare om det behövs:

En del kan förklara sitt problem med svåra saker som hänt i livet, med problem i en viktig relation, med någon kroppssjukdom, ge en andlig eller religiös förklaring eller beskriva många andra orsaker.

- 5) Vad menar andra i din familj, bland dina vänner eller andra i dina kretsar är orsaken till [*problem*]?

SAMMANHANG, STRESSORER OCH STÖD

- Socialt nätverk, Vårdgivare, Psykosociala påfrestningar, Religion och andlighet, Immigranter och flyktingar, Kulturell identitet, Äldre vuxna, Coping och hjälpsökande

Fråga efter sådant som ger en bild av personens livssammanhang med fokus på resurser, socialt stöd och personens förmåga att klara av svårigheter. Kan även belysa andra stödresurser (t ex arbetskamrater, föreningsliv, religiös samhörighet).

Utforska påfrestningar i personens omgivning. Kan även belysa t ex relationsproblem, svårigheter i arbetsliv eller skola, eller problem med diskriminering.

6) Har du någon form av stöd som gör [*problem*] mindre betungande, t ex stöd från familj, vänner eller andra?

7) Finns det några påfrestningar just nu som gör [*problem*] värre för dig, som t ex ekonomiska problem eller familjeproblem?

DEN KULTURELLA IDENTITETENS ROLL I SAMMANHANGET

- Kulturell identitet, Psykosociala påfrestningar, Religion och andlighet, Immigranter och flyktingar, Äldre vuxna, Barn och ungdomar

Be personen reflektera över de mest framträdande aspekterna av hans eller hennes kulturella identitet. Använd vid behov informationen för att anpassa frågorna 9–10.

Försök få fram aspekter av identiteten som förbättrar eller förvärrar problemet.

Utforska vid behov (t ex klinisk försämring som en följd av diskriminering, migrationsstatus, utseende/etnicitet eller sexuell inriktning).

Utforska vid behov (t ex migrationsrelaterade problem; konflikter mellan generationer eller konflikter rörande könsroller).

Ibland kan sådant som har att göra med ens bakgrund eller identitet förbättra eller förvärra [*problem*]. Med bakgrund eller identitet menar jag t ex grupper eller kretsar man tillhör, det språk man talar, varifrån man själv eller ens familj kommer, folkgrupp eller kulturell bakgrund, kön eller sexuell läggning, tro eller religion man tillhör.

8) Vad i din bakgrund eller din identitet tycker du är mest betydelsefullt?

9) Finns det något i din bakgrund eller din identitet som du tycker påverkar [*problem*]?

10) Finns det något i din bakgrund eller din identitet som orsakar andra bekymmer eller svårigheter för dig?

Kulturella faktorer som påverkar sjukdomshantering och tidigare hjälpsökande

SJUKDOMSHANTERING

- Coping och hjälpsökande, Religion och andlighet, Äldre vuxna, Vårdgivare, Psykosociala påfrestningar

Belys personens egen hantering av problemet.

11) Det kan finnas olika sätt att hantera [*problem*].
Vad har du själv gjort för att hantera [*problem*]?

TIDIGARE HJÄLPSÖKANDE

- Coping och hjälpsökande, Religion och andlighet, Äldre vuxna, Vårdgivare, Psykosociala påfrestningar, Immigranter och flyktingar, Socialt nätverk, Relationen yrkesperson – patient

Utforska olika hjälp-/stöddressurser (medicinsk vård, psykologisk/psykiatrisk behandling, stödgrupper, samtalsstöd via arbetet, folklig läkekonst, religiös eller andlig rådgivning, andra former för traditionell eller alternativ läkekonst)

Utforska vid behov (t ex "Vilka andra hjälpresurser har du vänt dig till?").

Belys personens erfarenheter och upplevd nytta av tidigare hjälpinsatser.

12) Det är vanligt att man söker hjälp från många håll som t ex olika läkare, stödpersoner eller från alternativ eller folklig läkekonst. Vad har du tidigare sökt för slags behandling, hjälp, råd eller andra insatser för [*problem*]?

Fråga vidare om personen inte beskriver nyttan av tidigare hjälpinsatser:

Vad slags hjälp eller behandling har varit bäst för dig?
Vad har inte fungerat?

HINDER

- Coping och hjälpsökande, Religion och andlighet, Äldre vuxna, Psykosociala påfrestningar, Immigranter och flyktingar, Socialt nätverk, Relationen yrkesperson – patient

Belys den roll sociala hinder har spelat för att söka hjälp, få tillgång till vård och för svårigheter i att fullfölja påbörjad behandling.

Utforska vid behov (t ex "Vilka andra hjälpresurser har du vänt dig till?").

13) Är det något som har hindrat dig från att skaffa dig den hjälp du behöver?

Fråga vidare vid behov:

Till exempel brist på pengar, åligganden på jobbet eller i familjen, stigma eller diskriminering eller bristande tillgång till verksamheter där man förstår ditt språk och din bakgrund?

Kulturella faktorer som påverkar aktuellt hjälpsökande

FÖRVÄNTNINGAR

- Socialt nätverk, Vårdgivare, Religion och andlighet, Äldre vuxna, Coping och hjälpsökande

Klargör personens aktuella upplevda behov och förväntningar på hjälp i vid mening.

Fråga vidare om personen bara anger en enda källa till hjälp (t ex "Vilka andra typer av insatser skulle vara till nytta för dig just nu?").

Fokusera på uppfattningar om former av hjälp hos andra i det sociala nätverket.

Låt oss nu tala lite mer om den hjälp du behöver.

14) Vad slags hjälp tror du skulle vara mest till nytta för dig just nu med tanke på [*problem*]?

15) Finns det andra former av hjälp som din familj, dina vänner eller andra har föreslagit som skulle vara till nytta för dig nu?

RELATIONEN YRKESPERSON – PATIENT

- Relationen yrkesperson – patient, Äldre vuxna

Undersök möjliga bekymmer rörande vårdverksamheten eller relationen yrkesperson – patient kring upplevd rasism, språkhinder eller kulturella skillnader som kan störa förtroende, kommunikation eller vård.

Fråga vb efter detaljer (t ex "På vilket sätt?").

Red ut de tänkbara vårdhinder eller bekymmer kring vårdverksamheten och relationen yrkesperson – patient som framkommer.

Ibland missförstår doktor och patient varandra på grund av att de har olika bakgrund eller har olika förväntningar.

16) Har du känt av det här och finns det något vi kan göra för att erbjuda dig den hjälp du behöver?

Kulturformuleringsintervju – informantversion

Vägledning för intervjuaren:

Följande frågor syftar till att klarlägga nyckelaspekter av de presenterade problemen ur informantens perspektiv. I det ingår problemens betydelse, tänkbar hjälp och förväntningar på vården.

Introduktion för den som blir intervjuad:

Jag skulle vilja förstå de problem och bekymmer som för din familjemedlem/vän hit så att jag kan hjälpa dig och hen på bästa sätt. Jag vill att du berättar om dina upplevelser, erfarenheter och tankar kring saker och ting. Jag kommer att ställa en del frågor om vad som pågår i din tillvaro och hur du och din familjemedlem/vän försöker hantera det som sker. Det finns inga riktiga eller felaktiga svar på sådana frågor, syftet är att få en så bra förståelse som möjligt.

Relation med patienten

Klarlägg informantens relation till individen och/eller individens familj.

1) Hur skulle du beskriva din relation till *[individen eller till familj]*

Utforska vidare om det behövs:

Hur ofta träffar du *[individen]*?

Kulturell problembeskrivning

Efterfråga informantens viktigaste problem och hens uppfattning om dessa

Fokusera på informantens eget sätt att förstå individens problem.

Använd det ord, uttryck eller den korta beskrivning du fått i svaret på fråga 1 för att fortsättningsvis under intervjun benämna problemet (t ex "din konflikt med din son").

Fråga hur informanten beskriver problemet för andra i sitt sociala nätverk.

Fokusera på de aspekter av problemet som är viktigast för informanten.

2) Vad har fört din familjemedlem/vän hit idag?

Fråga vidare om informanten ger få detaljer eller endast nämner symptom eller en medicinsk diagnos:

Vi förstår för det mesta problem på vårt eget sätt. Det här kan vara likt eller olik det sätt som läkaren beskriver problemet på. Hur skulle du vilja beskriva *[individens]* problem med dina egna ord?

3) Ibland beskriver vi våra problem på ett annat sätt när vi talar med någon i vår familj, någon vän eller någon annan från våra egna kretsar. Hur skulle du beskriva *[individens]* problem för någon av dem?

4) Vad bekymrar dig mest med *[individens]* problem?

Kulturellt baserad förståelse av orsaker, sammanhang och stöd

ORSAKER

Den här frågan är inriktad på innebörden av problemet för informanten, vilket kan ha betydelse för utformningen av den fortsatta kontakten.

Var uppmärksam på att informanten kan ange flera olika orsaker beroende på vilken aspekt av problemet de tänker på.

Fokusera på uppfattningar hos andra i individens sociala nätverk. Dessa kan variera och skilja sig från personens uppfattningar.

- 5) Vad tror du är orsaken till att det blivit så här för [individ]?
Vad beror [problem] på?

Utforska vidare om det behövs:

En del kan förklara problemet med svåra saker som hänt i livet, med problem i en viktig relation, med någon kroppssjukdom, ge en andlig eller religiös förklaring eller ange många andra orsaker.

- 6) Vad menar andra i [individens] familj, bland hans vänner eller andra i hans kretsar är orsaken till [problem]?

SAMMANHANG, STRESSORER OCH STÖD

Fråga efter sådant som ger en bild av individens livssammanhang med fokus på resurser, socialt stöd och personens förmåga att klara av svårigheter. Kan även belysa andra stödresurser (t ex arbetskamrater, föreningsliv, religiös samhörighet).

Utforska påfrestningar i individens omgivning. Kan även belysa t ex relationsproblem, svårigheter i arbetsliv eller skola, eller problem med diskriminering.

- 7) Finns det någon form av stöd som gör hans [problem] bättre, såsom stöd från familj, vänner eller andra?

- 8) Finns det några påfrestningar just nu som gör hans [problem] värre, såsom svårigheter med pengar eller familjeproblem?

DEN KULTURELLA IDENTITETENS ROLL I SAMMANHANGET

Be informanten reflektera över de mest framträdande aspekterna av individens kulturella identitet. Använd informationen för att anpassa frågorna 10–11 efter behov.

Försök få fram aspekter av identiteten som förbättrar eller förvärrar problemet.

Utforska vid behov (t ex klinisk försämring som en följd av diskriminering, migrationsstatus, utseende/etnicitet eller sexuell inriktning).

Utforska vid behov (t ex migrationsrelaterade problem; konflikter mellan generationer eller konflikter rörande könsroller).

Ibland kan sådant som har att göra med människors bakgrund eller identitet förbättra eller förvärra [*problem*]. Med bakgrund eller identitet menar jag t ex grupper eller kretsar man tillhör, det språk man talar, varifrån man själv eller ens familj kommer, folkgrupp eller kulturell bakgrund, kön eller sexuell läggning, tro eller religion man tillhör.

9) Vad i [*individens*] bakgrund eller identitet tycker du är mest betydelsefullt?

10) Finns det något i [*individens*] bakgrund eller identitet som du tycker påverkar [*problem*]?

11) Finns det något i [*individens*] bakgrund eller identitet som orsakar andra bekymmer eller svårigheter för hen?

Kulturella faktorer som påverkar sjukdomshantering och tidigare hjälpsökande

SJUKDOMSHANTERING

Belys individens egen hantering av problemet.

12) Det kan finnas olika sätt att hantera [*problem*]. Vad har [*individen*] själv gjort för att hantera sitt [*problem*]?

TIDIGARE HJÄLPSÖKANDE

Utforska olika hjälp-/stödresurser (medicinsk vård, psykologisk/psykiatrisk behandling, stödgrupper, samtalsstöd via arbetet, folklig läkekonst, religiös eller andlig rådgivning, andra former för traditionell eller alternativ läkekonst).

Utforska vid behov (t ex "Vilka andra hjälp- eller stödresurser har hen använt?").

Klarlägg individens erfarenhet och syn på tidigare hjälp.

13) Det är vanligt att man söker hjälp från många håll, som t ex olika läkare, stödpersoner eller från alternativ eller folklig läkekonst. Vad har [*individen*] tidigare sökt för behandling, hjälp, råd eller andra insatser för [*problemet*]?

Fråga vidare om personen inte beskriver nyttan av tidigare hjälpinsatser.

Vilken slags hjälp eller behandling var till mest nytta? Vad har inte varit till nytta?

HINDER

Belys den roll sociala hinder har spelat för att söka hjälp, få tillgång till vård och för svårigheter i att fullfölja påbörjad behandling.

Utforska detaljer vid behov: (t ex "Vad var det som hindrade hen?")

14) Är det något som hindrat [individen] från att skaffa sig den hjälp hen behöver?

Fråga vidare efter behov:

Till exempel brist på pengar, åligganden på jobbet eller i familjen, stigma eller diskriminering eller bristande tillgång till verksamheter där man förstår hens språk och bakgrund?

Kulturella faktorer som påverkar aktuellt hjälpsökande

FÖRVÄNTNINGAR

Klargör individens aktuella upplevda behov och förväntningar på hjälp i vid mening, ur informantens synvinkel.

Fråga vidare om personen bara anger en enda källa till hjälp (t ex "Vilka andra typer av insatser skulle vara till nytta för [individen] just nu?")

Fokusera på uppfattningar om former av hjälp hos andra i det sociala nätverket.

Låt oss nu tala om den hjälp som [individen] behöver.

15) Vad slags hjälp tror du skulle vara mest till nytta för hen och hens [problem] nu?

16) Finns det andra former av hjälp som [individens] familj, vänner eller andra har föreslagit som skulle vara till nytta för hen nu?

RELATIONEN YRKESPERSON – PATIENT

Undersök möjliga bekymmer rörande vårdverksamheten eller relationen yrkesperson-patient kring upplevd rasism, språkhinder eller kulturella skillnader som kan störa förtroende, kommunikation eller vård.

Fråga vid behov efter detaljer (t ex "På vilket sätt?").

Red ut tänkbara vårdhinder eller bekymmer kring vårdverksamheten och relationen yrkesperson-patient som framkommer.

Ibland missförstår doktor och patient varandra på grund av att de har olika bakgrund eller har olika förväntningar.

17) Har du känt av det här och finns det något vi kan göra för att erbjuda [individen] den hjälp hen behöver?

Tilläggsmoduler till kulturformuleringens huvudintervju (KFI)

Riktlinjer för implementering av tilläggsmodulerna.

Tilläggsmodulerna kompletterar kulturformuleringens (KFI) huvudintervju.

De kan hjälpa behandlare att göra en mer grundlig kulturell bedömning.

De första åtta modulerna utforskar utförligare de olika områdena i KFI:s huvudintervju. De tre följande modulerna fokuserar på grupper med särskilda behov som ungdomar och barn i skolåldern, äldre samt flyktingar och invandrare. Den sista modulen utforskar erfarenheter och synpunkter hos den som är vårdare, har en omvårdnadsroll, av individen. Detta för att få kunskap om förhållanden och kulturellt sammanhang i omvårdnadsmiljön och hur detta påverkar individens sociala stöd. Förutom tilläggsmodulerna finns en informantversion av KFI:s huvudintervju som kan ge information från familjemedlemmar och närstående.

Tilläggsmodulerna kan användas på två olika sätt:

- som komplement till huvudintervjun för att få ytterligare information om olika aspekter kring sjukdom och lidande som påverkar olika grupper. I de olika avsnitten i KFI:s huvudintervju finns hänvisningar till lämpliga tilläggsmoduler.
- för en fördjupad kulturell analys oberoende av huvudintervjun. En eller flera tilläggsmoduler kan användas beroende på vilken del av individens problem som utforskas.

Det finns några överlappningar mellan frågor i huvudintervjun och i tilläggsmodulerna och mellan modulerna. För att varje modul ska kunna användas oberoende av de andra har överlappningarna markerats med en asterisk [*]. Intervjuaren kan hoppa över frågor som redan besvarats.

När tilläggsmodulerna används, kan det behövas uppföljningsfrågor som klargör individens svar. Utifrån behov kan frågorna omformuleras och de ska användas flexibelt och med följsamhet till intervjusamtalet. Meningen med tilläggsmodulerna är att vara ett stöd för en kulturell bedömning. När individen inte kan svara på frågorna (till exempel på grund av nedsatt kognitiv förmåga eller svår psykos) kan frågorna ställas till vårdare. Vårdarens eget perspektiv kan även utforskas med den särskilda modulen riktad till vårdare.

I varje modul finns särskilda instruktioner i *kursiv* till den som intervjuar. Modulerna kan användas vid den inledande diagnostiska bedömningen, vid ett senare tillfälle eller i samband med behandling vid flera olika tillfällen. När modulerna används vid flera tillfällen kan de utifrån hur behandlingskontakten utvecklas ge ytterligare information, särskilt om patient-behandlarrelationen.

För ytterligare information, läs sektion III i DSM-5, kapitlet "Cultural Formulation", avsnitten "Outline for a cultural formulation" och "Cultural Formulation Interview (CFI)".

Hur de olika intervjuerna kan användas

KFI:s huvudintervju med 16 frågor genomförs med patienten. När det inte är möjligt, eller om man vill göra en ytterligare kartläggning, finns en informantintervju (tex en anhörig, närstående, eller annan person som är involverad i patientens aktuella problem) med motsvarande frågor.

HUVUDINTERVJU

Med 16 frågor om betydelsen av kultur och kontext kring dessa 4 områden:

TILLÄGGSMODULER

Används utifrån behov

Modul 1–8: Fördjupning av KFI-teman ovan.
Modul 9–11: För patientgrupper med speciella behov.
Modul 12: Riktad till patientens närstående/anhöriga/vårdare.

1. Förklaringsmodell

- Anknyter till följande frågor i kulturformuleringens huvudintervju: 1, 2, 3, 4, 5.

En del av huvudintervjuns frågor upprepas nedan och är markerade med en asterisk (*). Frågan som upprepas anges inom parentes.

Vägledning för intervjuaren:

De nedanstående frågorna syftar till att klargöra individens förståelse av problemet grundat på hens egna tankar om orsaker och uppkomstmekanismer (förklaringsmodeller) och tidigare egna erfarenheter, eller andrahandserfarenheter via någon bekant, av ett liknande problem (sjukdomsprototyper). Individen kan identifiera problemet som ett symptom, med en specifik term eller uttryck (t ex "nerver", "befinna sig på gränsen"), en situation (t ex ha förlorat arbetet) eller en relation (t ex konflikt med andra). I exemplen nedan ska individens egna ord användas för att ersätta "[problem]". Om det finns flera problem kan varje relevant problem utforskas. Nedanstående frågor kan användas för att få fram individens förståelse och upplevelse av problemet eller situationen.

Introduktion för den som blir intervjuad:

Jag skulle vilja förstå de problem som fört dig hit så att jag kan vara till bästa möjliga nytta för dig. Därför kommer jag att ställa ett antal frågor som handlar om dina egna tankar om orsakerna till dina problem och hur de påverkar ditt dagliga liv.

Allmän förståelse av problemet

1. *Vill du berätta mer om hur du ser på ditt [problem]? [ANKNYTER TILL FRÅGA 1–2 I KFI]
2. Vad kände du till om ditt [problem] innan det drabbade dig?

Sjukdomsprototyper

3. Har du haft något liknande ditt [problem] tidigare? Vill du berätta om det?
4. Känner du någon annan, eller har hört talas om någon annan, med detta [problem]? I så fall, vill du beskriva den personens [problem] och hur det påverkade personen ifråga. Tror du att det kommer att hända dig också?
5. Har du sett på TV, hört på radio, läst i någon tidning, eller hittat något på internet om ditt [problem]? Vill du berätta om det?

Orsaksförklaringar

6. *Vill du berätta vad du tror har orsakat ditt [problem]? (*Utforska vidare om det behövs: Finns det mer än en orsak som kan förklara det?*) [ANKNYTER TILL FRÅGA 4 I KFI]
7. Har dina tankar om orsaken till [problemet] förändrats? Hur? Vad var det som förändrade din uppfattning om orsaken?
8. *Vad tror personer i din familj, dina vänner eller andra i din omgivning har orsakat [problemet]? (*Undersök vid behov: Är deras syn på saken annorlunda än din? Hur då?*) [ANKNYTER TILL FRÅGA 5 I KFI]
9. Hur tror du att ditt [problem] påverkar dig kroppsligt? Psykologiskt? Ditt andliga välmående?

Sjukdomsförlopp

10. Vad händer vanligtvis med människor som har det här [*problemet*]? I ditt fall, vad tror du sannolikt kommer att hända?
11. Tycker du att ditt [*problem*] är allvarligt? Varför? Vad är det värsta som skulle kunna hända?
12. Hur oroade är andra personer i din familj, dina vänner eller andra i din omgivning över att du har det här [*problemet*]? Vill du berätta?

Förväntningar på att söka hjälp och behandling

13. Vilket tror du är bästa sättet att hantera den här sortens problem på?
14. Vad tycker din familj, dina vänner eller andra i din omgivning är det bästa sättet att hantera den här sortens problem på?

2. Funktionsnivå

- Anknyter till fråga 3 i kulturformuleringens huvudintervju, KFI.

Vägledning för intervjuaren:

De följande frågorna syftar till att klargöra individens funktionsnivå utifrån vad hen eller andra i den kulturella referensgruppen förväntar sig. Intervjun börjar med en allmän fråga om vardagliga aktiviteter som är viktiga för individen. Intervjun fortsätter sen med frågor inom områden som är viktiga för en god hälsa (sociala relationer, arbete/studier, försörjning och resiliens = motståndskraft/återhämtningsförmåga). Frågorna bör vara relativt allmänt hållna och öppna så att individens egna uppfattningar och perspektiv kommer fram. För en mer detaljerad bedömning av funktionsnivån avseende specifika områden kan ett standardinstrument, som WHODAS 2.0, användas tillsammans med den här intervjun.

Introduktion för den som blir intervjuad:

Jag skulle vilja veta mer om de dagliga aktiviteter som är viktigast för dig. Jag skulle vilja förstå hur ditt [*problem*] har påverkat din förmåga att utföra de här aktiviteterna och hur din familj och andra personer runt dig reagerat på det?

1. Hur har ditt [*problem*] påverkat din förmåga att göra det du behöver göra varje dag, d v s dina dagliga aktiviteter och ansvarsuppgifter?
2. Hur har ditt [*problem*] påverkat din förmåga att umgås med din familj och andra personer som är viktiga för dig?
3. Hur har ditt [*problem*] påverkat din arbetsförmåga?
4. Hur har ditt [*problem*] påverkat din ekonomiska situation?
5. Hur har ditt [*problem*] påverkat din förmåga att delta i offentliga evenemang och sociala aktiviteter?
6. Hur har ditt [*problem*] påverkat din förmåga att glädjas i vardagen?
7. Vad av det här är mest bekymmersamt för dig?
8. Vad av det här är mest bekymmersamt för din familj och andra personer som är viktiga för dig?

3. Socialt nätverk

- Anknyter till följande frågor i kulturformuleringens huvudintervju, KFI: 5, 6, 12, 15
-

Vägledning för intervjuaren:

Nedanstående frågor identifierar det informella sociala nätverkets påverkan på individens problem. Med *informellt socialt nätverk* avses familj, vänner och andra sociala kontakter genom arbete, platser för bön/religiöst utövande eller andra aktiviteter och tillhörigheter. Fråga 1 identifierar viktiga personer i individens sociala nätverk, och intervjuaren bör anpassa övriga frågor utifrån svaret på den. Frågorna syftar till att klarlägga det sociala nätverkets reaktioner, individens tolkning av hur det kan påverka problemet och vilka medlemmar av det sociala nätverket som individen föredrar att involvera i vårdkontakten.

Introduktion för den som blir intervjuad:

Jag skulle vilja veta mer om hur din familj, dina vänner, kollegor, medarbetare och andra viktiga personer i ditt liv har haft betydelse för ditt [*problem*].

Sammansättningen av individens sociala nätverk

1. Vilka är de viktigaste personerna i ditt liv för närvarande?
2. Finns det någon särskild person som du litar på och som du kan tala om ditt [*problem*] med? Vem? Någon annan?

Hur det sociala nätverket förstår problemet

3. Vilka av dina familjemedlemmar, vänner eller andra viktiga personer i ditt liv känner till ditt [*problem*]?
4. Vad har din familj och dina vänner för tankar om vad det är för slags [*problem*] du har? Hur förstår de ditt [*problem*]?
5. Finns det personer i din omgivning som inte känner till ditt [*problem*]? Varför känner de inte till ditt [*problem*]?

Det sociala nätverkets reaktion på problemet

6. Vilka råd har familjemedlemmar och vänner gett dig angående ditt [*problem*]?
7. Behandlar din familj, dina vänner eller andra personer i ditt liv dig annorlunda på grund av ditt [*problem*]? På vilket sätt behandlar de dig annorlunda? Varför behandlar de dig annorlunda?
8. (*Om personen inte berättat för familj eller vänner om problemet*): Kan du förklara för mig varför du har valt att inte berätta för familj eller vänner om ditt [*problem*]? Hur tror du att de skulle reagera om de kände till ditt [*problem*]?

Det sociala nätverket som en skyddsfaktor alternativt stressfaktor

9. Vad har din familj, dina vänner och andra personer i ditt liv gjort så att ditt [*problem*] blivit bättre eller lättare för dig att hantera? (*Om oklart*: På vilket sätt har det förbättrat ditt [*problem*]?)
10. Vilken typ av hjälp eller stöd förväntade du dig från din familj eller dina vänner?
11. Vad har din familj, dina vänner och andra personer i ditt liv gjort så att ditt [*problem*] blivit värre eller svårare för dig att hantera? (*Om oklart*: På vilket sätt har det förvärrat ditt [*problem*]?)

Det sociala nätverket i behandlingen

12. Har några familjemedlemmar eller vänner hjälpt dig att få behandling för ditt [*problem*]?
13. Vad skulle din familj och dina vänner tänka om att du kommer hit för att få behandling?
14. Skulle du vilja att din familj, dina vänner eller andra personer tar del i din behandling? I så fall, vilka skulle du vilja var delaktiga och hur?
15. På vilket sätt skulle det göra skillnad i din behandling om familj eller vänner var delaktiga?

4. Psykosociala påfrestningar

- ▶ Anknyter till följande frågor i kulturformuleringens huvudintervju, KFI: 7, 9, 10, 12
-

Vägledning för intervjuaren:

Syftet med dessa frågor är att ytterligare klargöra vilka påfrestningar som har förvärrat problemet eller på annat sätt påverkat individens hälsa. (Påfrestningar som initialt har orsakat problemet täcks i modulen "Förklaringsmodell".) I exemplen nedan skall individens egna ord användas för att ersätta "[påfrestningar]". Om det finns flera påfrestningar, kan varje relevant påfrestning utforskas.

Introduktion för den som blir intervjuad:

Du har berättat för mig om några saker som har förvärrat ditt [*problem*]. Jag skulle vilja veta mer om det.

1. Finns det sådant som pågår nu i din vardag och som gör ditt problem värre, till exempel svårigheter med familjen, arbetet, pengar eller något annat? Vill du berätta mer om det.
2. Hur påverkas människorna runt dig av dessa [*påfrestningar*]?
3. Hur hanterar du [*påfrestningar*]?
4. Vad har andra människor föreslagit för sätt att hantera dessa [*påfrestningar*]?
5. Vad mer kan göras åt dessa [*påfrestningar*]?

Vägledning för intervjuaren:

Patienter kan vara motvilliga att diskutera områden i sitt liv som de upplever som känsliga, något som kan variera mellan olika kulturella grupper. Att ställa specifika frågor kan hjälpa patienten att diskutera sådana påfrestningar. Infoga frågor om relevanta påfrestningar här. Till exempel:

6. Har du upplevt diskriminering eller blivit dåligt behandlad på grund av din bakgrund eller identitet? Med bakgrund eller identitet menar jag t ex grupper eller kretsar man tillhör, det språk man talar, varifrån man själv eller ens familj kommer, folkgrupp eller kulturell bakgrund, kön eller sexuell läggning, tro eller religion man tillhör. Har sådana erfarenheter haft någon inverkan på [*påfrestningar*] eller på ditt [*problem*]?

5. Andlighet, religion och moraliska traditioner

- Anknyter till följande frågor i kulturformuleringens huvudintervju, KFI: 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15
-

Vägledning för intervjuaren:

Nedanstående frågor syftar till att klarlägga vilken påverkan andlighet, religion och andra moraliska eller filosofiska traditioner har på individens problem och därmed sammanhängande påfrestningar. Människor kan ha anknytning till, eller i sin vardag vara påverkade av, flera olika andliga, moraliska och religiösa traditioner. Om individen berättar om specifika trosföreställningar eller handlingar, utforska graden av engagemang i den aktuella traditionen och dess påverkan på individens sätt att hantera det kliniska problemet. I exemplen nedan ska individens egna ord användas som ersättning för "[namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)]". Om individen anger koppling till mer än en tradition, kan samtliga utforskas. Om individen inte beskriver en specifik tradition eller rörelse, använd frasen "andlighet, religion eller andra moraliska traditioner" istället för det specifika namnet på en tradition (t ex fråga 5: "Vilken betydelse har andlighet, religion eller andra moraliska traditioner i ditt vardagsliv?")

Introduktion för den som blir intervjuad:

För att kunna hjälpa dig bättre, skulle jag vilja ställa några frågor om vilken roll andlighet, religion eller andra moraliska traditioner spelar i ditt liv. Jag skulle också vilja fråga om hur de kan ha påverkat ditt sätt att hantera de problem som fört dig hit. Med moraliska traditioner menar jag normer, värderingar och syn på vad som är rätt och fel.

Andlig, religiös och moralisk identitet

1. Känner du samhörighet med någon särskild andlig, religiös eller moralisk tradition? Kan du berätta mer för mig om det?
2. Tillhör du en församling eller någon annan gemenskap som är knuten till den traditionen?
3. Vilka andliga, religiösa eller moraliska traditioner har dina familjemedlemmar?
4. Ibland har människor anknytning till flera olika traditioner eller rörelser. Finns det några andra andliga, religiösa eller moraliska traditioner som du känner samhörighet med eller deltar i?

Betydelsen av andlighet, religion och de moraliska traditionerna

5. Vilken betydelse har [namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)] i ditt vardagsliv?
6. Vilken betydelse har [namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)] i din familj, till exempel när det gäller familjehögtider eller livsval som rör äktenskap eller utbildning?
7. Vilka aktiviteter som hör ihop med [namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)] utför du i hemmet, till exempel böner, meditation eller matlagning? Hur ofta utför du de här aktiviteterna? Hur viktiga är de i ditt liv?
8. Vilka aktiviteter som hör ihop med [namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)] engagerar du dig i utanför hemmet? Exempel kan vara att du deltar vid ceremonier eller går till en/ett [kyrka, tempel eller moské]? Hur ofta deltar du? Hur viktiga är dessa aktiviteter i ditt liv?

Relation mellan [problemet] och traditioner

9. På vilket sätt har [namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)] hjälpt dig att hantera ditt [problem]?
10. Har du talat med någon ledare, lärare eller någon annan inom [namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)] om ditt [problem]? På vilket sätt har det varit till hjälp?
11. Har det varit till hjälp för dig att läsa eller studera [bok/böcker om andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)], [till exempel bibeln, koranen]? Har det varit till hjälp för dig att ta del av program som rör [namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)] på TV, radio, internet eller andra media (till exempel dvd, kassettband)? På vilket sätt har det hjälpt?
12. Har du tyckt att du fått hjälp att hantera ditt [problem] genom någon aktivitet med koppling till [namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)] som t ex bön, meditation, att delta i ceremonier eller göra en pilgrimsfärd? På vilket sätt har det hjälpt?

Potentiella stressfaktorer eller konflikter som rör andlighet, religion och moraliska traditioner

13. Har någonting som rör [namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)] bidragit till ditt [problem]?
14. Har du upplevt några personliga utmaningar eller besvär på grund av ditt engagemang i [namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)]?
15. Har du upplevt någon diskriminering på grund av ditt engagemang i [namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)]?
16. Har du varit i konflikt med andra om andliga, religiösa eller moraliska frågor?

6. Kulturell identitet

► Anknyter till följande frågor i kulturformuleringens huvudintervju, KFI: 6, 7, 8, 9 och 10

En del av huvudintervjuns frågor upprepas nedan och är markerade med en asterisk (*). Frågan som upprepas anges inom klammer.

Vägledning för intervjuaren:

Dessa frågor syftar till en fördjupad förståelse av individens kulturella identitet och hur den påverkat hälsa och välbefinnande. Nedanstående frågor är ägnade att utforska individens kulturella identitet och hur den kan ha inverkat på hans aktuella problem. Vi använder begreppet *kultur* i vid mening och syftar på alla de olika sätt som en individ uppfattar sin identitet och sina erfarenheter i relation till sociala grupper, samhällsgrupper eller andra kollektiv. Detta kan inkludera nationellt eller geografiskt ursprung, etnicitet, rasifierade kategorier (hudfärg/utseende), kön, sexuell orientering, socialgrupp, klass, religion/andlighet och språk.

Introduktion för den som blir intervjuad:

Ibland påverkar bakgrund eller identitet hur människor upplever sjukdom och den vård de får. För att kunna hjälpa dig så bra som möjligt skulle jag vilja förstå mer om din bakgrund eller identitet. Med bakgrund eller identitet menar jag t ex grupper eller kretsar man tillhör, det språk man talar, varifrån man själv eller ens familj kommer, folkgrupp eller kulturell bakgrund, kön eller sexuell läggning, tro eller religion man tillhör. Har sådana erfarenheter haft någon inverkan på [*påfrestningar*] eller på ditt [*problem*]?

Ursprungsland och etnisk bakgrund

1. Var är du född?
2. Var är dina föräldrar och mor- och farföräldrar födda?
3. Hur vill du beskriva din familjs nationella och/eller etniska bakgrund?
4. Utifrån din bakgrund, hur brukar du beskriva dig själv för andra som inte tillhör dina vanliga umgängeskretsar? Ibland beskriver människor sig på ett annorlunda sätt för personer i sina egna umgängeskretsar. Hur skulle du beskriva dig för dem?
5. Vad i din bakgrund känner du ligger dig närmast om hjärtat? Ibland kan upplevelsen av tillhörighet variera beroende på vilka områden i livet vi talar om. Hur är det hemma? På arbetet? Tillsammans med vänner?
6. Upplever du några svårigheter som har med din bakgrund att göra som t ex diskriminering, att du blir missförstådd eller att du blir betraktad utifrån en stereotyp mall?
7. Finns det något i din bakgrund eller din identitet som skulle kunna påverka ditt [*problem*] eller din hälsa eller den vård du får på ett mer allmänt plan? [ANKNYTER TILL FRÅGA 9 I KFI]

Språk

8. Vilka språk talar du flytande?
9. Vilka språk talade du när du växte upp?
10. Vilka språk talas i ditt hem? Vilka av dessa språk talar du?
11. Vilka språk använder du i arbetet eller i utbildningen?
12. Vilket språk vill du helst använda i dina kontakter med sjukvården?
13. På vilka språk kan du läsa? Skriva?

Migration

Vägledning för intervjuaren:

Om individen är född i ett annat land, ställ frågorna 1–7 [För flyktingar, använd modulen om immigranter och flyktingar för att få en utförligare migrationshistoria.]

14. När kom du till det här landet?
15. Vad fick dig att bestämma dig för att lämna ditt ursprungsland?
16. På vilket sätt har ditt liv förändrats sedan du kom hit?
17. Vad saknar du från den trakt eller det samhälle du kommer ifrån?
18. Hur går dina tankar kring din och din familjs framtid här?
19. Vad är din aktuella migrationsstatus (t ex asylsökande, medborgare, studentvisum, arbetstillstånd)? *Var uppmärksam på att det här kan vara en känslig fråga för den som har en osäker legal situation.*
20. Hur har migrationen påverkat din eller din familjs hälsa?
21. Finns det något kring din migrationserfarenhet eller din migrationsstatus som har påverkat ditt [*problem*]?
22. Finns något kring din migrationserfarenhet eller din migrationsstatus som kan påverka dina möjligheter att få rätt hjälp för ditt [*problem*]?

Andlighet, religion och moraliska traditioner

23. Identifierar du dig med någon särskild andlig, religiös eller moralisk tradition?

Vägledning för intervjuaren:

I följande fråga ska individens egna ord användas som ersättning för "[*namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)*]".

24. Vilken roll spelar [*namn på andlig(a), religiös(a) eller moralisk(a) tradition(er)*] i ditt vardagsliv?
25. Delar din familj dina andliga, religiösa eller moraliska engagemang? Vill du berätta mer om det?

Könsidentitet

Introduktion för den som blir intervjuad:

En del kan uppleva att deras könsidentitet [t ex sociala roller och förväntningar i relation till att vara man, kvinna, transperson, genderqueer eller intersex] påverkar deras hälsa och den vård de behöver.

Vägledning för intervjuaren:

I frågorna nedan skall individens egna ord användas istället för "[*könsidentitet*]". Intervjuaren kan behöva exemplifiera eller förklara termen "*könsidentitet*" med andra ord (t ex "att vara en man", "att vara en transkvinna").

26. Upplever du att din [*könsidentitet*] har påverkat ditt [*problem*] eller din hälsa allmänt sett?
27. Upplever du att din [*könsidentitet*] har påverkat dina möjligheter att få den typ av hjälp som du behöver?
28. Upplever du att vårdpersonal har särskilda uppfattningar om eller attityder till dig och ditt [*problem*] på grund av din [*könsidentitet*]?

Sexuell orientering

Introduktion för den som blir intervjuad:

Sexuell orientering kan också påverka hur bekväm en individ känner sig med att söka hjälp i sjukvården. Jag skulle vilja ställa några frågor om din sexuella orientering. Känns det OK för dig att svara på frågor om din sexuella orientering?

- 29. Hur vill du beskriva din sexuella orientering (t ex heterosexuell, homosexuell, lesbisk, bisexuell, queer, pansexuell, asexuell)
- 30. Upplever du att din [sexuella orientering] har påverkat ditt [problem] eller din hälsa allmänt sett?
- 31. Upplever du att din [sexuella orientering] har påverkat dina möjligheter att få den typ av hjälp som du behöver?
- 32. Upplever du att vårdpersonal har särskilda uppfattningar om eller attityder till dig och ditt [problem] på grund av din [sexuella orientering]?

Sammanfattning

- 33. Du har berättat för mig om olika aspekter på din bakgrund och din identitet och hur det här har påverkat din hälsa och ditt välmående. Finns det andra aspekter på din identitet som jag borde känna till för att bättre förstå vad slags vårdbehov du har?
- 34. Vilka är de viktigaste aspekterna på din bakgrund och identitet med tanke på ditt [problem]?

7. Sjukdomshantering och hjälpsökande

- Anknyter till följande frågor i kulturformuleringens huvudintervju: 6, 11, 12, 14, 15

En del av huvudintervjuns frågor upprepas nedan och är markerade med en asterisk (*). Frågan som upprepas anges inom klammer.

Vägledning för intervjuaren:

Den här modulen syftar till att klargöra individens sätt att hantera det aktuella problemet. Individen kan ha identifierat problemet som ett symptom eller använt en term eller uttryck (t ex ”nerver”, ”vara på gränsen”, ”besatt av andar”) eller beskrivit en situation (t ex förlust av arbete), eller en relation (t ex konflikt med andra). I exemplen nedan ska individens egna ord användas för att ersätta ”[problem]”. Om det finns flera problem, kan varje relevant problem utforskas. Nedanstående frågor kan användas för att få fram individens förståelse och upplevelse av problemet.

Introduktion för den som blir intervjuad:

Jag skulle vilja förstå de problem som fört dig hit så att jag kan vara till bästa möjliga nytta för dig. Jag kommer att ställa ett antal frågor om hur du har försökt hantera dina problem och få hjälp för dem.

Egen sjukdomshantering

1. *Kan du berätta mer om hur du försöker hantera ditt [problem] just nu? Har det sättet att hantera det varit hjälpsamt? Om så, på vilket sätt? [ANKNYTER TILL FRÅGA 11 I KFI]
2. *Kan du berätta mer om hur du försökt hantera ditt [PROBLEM] tidigare? Var det till hjälp att göra på det sättet? Om så, på vilket sätt? [ANKNYTER TILL FRÅGA 11 I KFI]
3. Har du sökt hjälp för ditt [problem] via internet, genom att läsa böcker, se på TV-program, eller genom att lyssna till ljudinspelningar, videos eller andra källor? Om så, vilka av dessa? Vad lärde du dig? Var det till hjälp?
4. Är du aktiv inom någon andlig, religiös eller moralisk rörelse för att hjälpa dig själv att hantera ditt [problem]? Till exempel via bön, meditation eller andra andliga övningar eller aktiviteter som du kan göra på egen hand?
5. Har du sökt hjälp för ditt [problem] genom att använda naturläkemedel eller läkemedel som du tar utan att en läkare skrivit ut det, såsom receptfria läkemedel? Om så, vilka naturläkemedel eller läkemedel? Var de till hjälp?

Socialt nätverk

6. *Har du berättat för någon i din familj om ditt [problem]? Har någon i din familj hjälpt dig att hantera [problemet]? Om så, på vilket sätt? Vad föreslog de att du skulle göra för att hantera [problemet]? Var det till hjälp? [ANKNYTER TILL FRÅGA 15 I KFI]
7. *Har du berättat för någon vän eller arbetskamrat om ditt [problem]? Har vänner eller arbetskamrater hjälpt dig att hantera problemet? Om så, på vilket sätt? Vad föreslog de att du skulle göra för att hantera [problemet]? Var det till hjälp? [ANKNYTER TILL FRÅGA 15 I KFI]

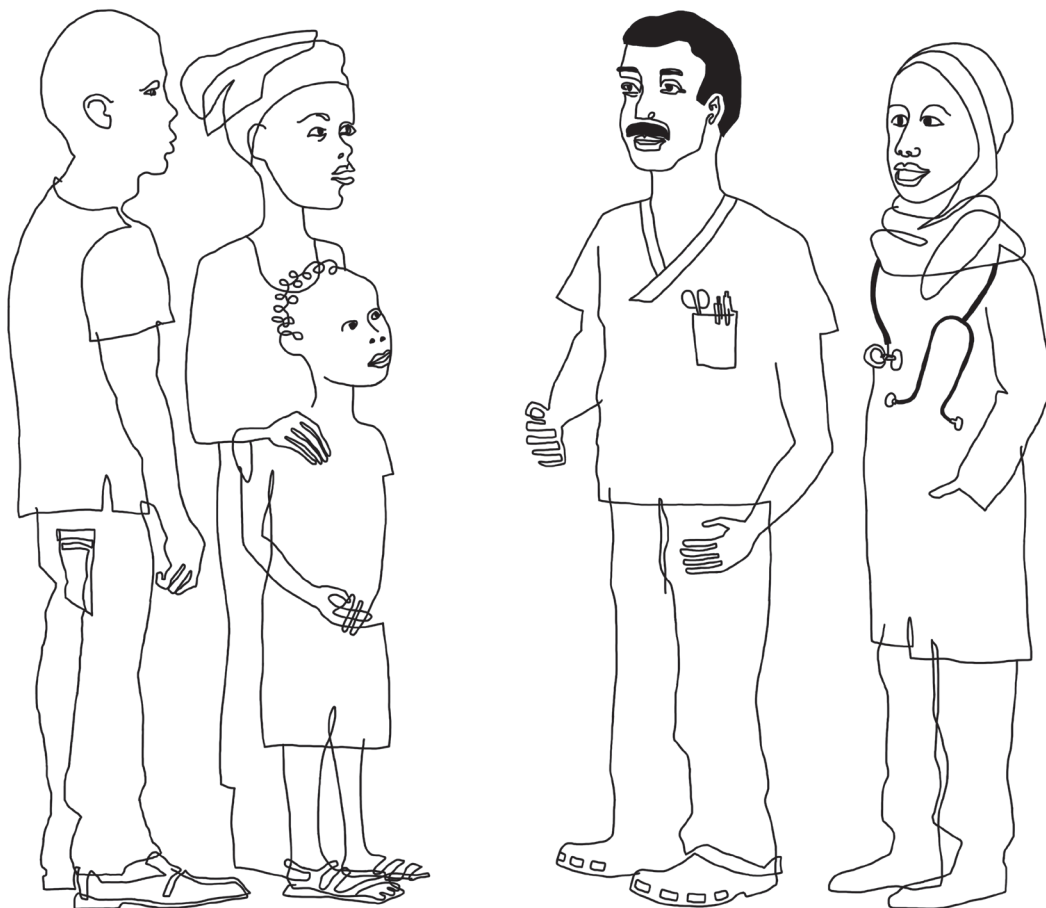
Söka hjälp och behandling utanför det sociala nätverket

8. Deltar du i organiserade aktiviteter med anknytning till någon andlig, religiös eller moralisk rörelse? Till exempel, besöker du gudstjänster eller religiösa sammankomster, talar med andra människor i din församling eller med din andliga eller religiösa ledare? Har något av detta varit till hjälp när det gäller att hantera [problemet]? På vilket sätt?

9. Har du någonsin sökt hjälp för ditt [*problem*] hos din husläkare? Om så, hos vem och när? Vilken behandling fick du? Var det till hjälp?
10. Har du någonsin sökt hjälp för ditt [*problem*] hos någon psykiatrisk vårdpersonal som till exempel kurator, psykolog, socialarbetare, psykiatriker eller annan professionell person? Om så, vem och när? Vilken behandling fick du? Var det till hjälp?
11. Har du sökt hjälp någon annanstans än hos doktorn för att hantera ditt [*problem*], till exempel hos en kiropraktor, akupunktör, homeopat eller någon annan hjälpanne person? Vad slags behandling rekommenderade de för att lösa problemet? Var det till hjälp?

Aktuell behandling

12. Vilka omständigheter förde dig hit för behandling för ditt [*problem*]? Har någon föreslagit dig att komma hit för behandling? Om så, vem var det och varför föreslog hen att du skulle komma hit?
13. Vilken hjälp hoppas du få här [vid den här kliniken] för ditt [*problem*]?

8. Relationen patient – yrkesperson

► Anknyter till denna fråga i kulturformuleringens huvudintervju, KFI: 16

En del av huvudintervjuns frågor upprepas nedan och är markerade med en asterisk (*). Frågan som upprepas anges inom klammer.

Vägledning för intervjuaren:

De följande frågorna handlar om kulturens roll i relationen mellan patient och yrkesperson med avseende på hur patienten beskriver sina besvär och hur yrkespersonen tolkar och bedömer problemen. Vi använder begreppet kultur i vid mening och syftar på alla de olika sätt som en individ uppfattar sin identitet och sina erfarenheter i relation till sociala grupper, samhällsgrupper eller andra kollektiv. Detta kan inkludera nationellt eller geografiskt ursprung, etnicitet, rasifierade kategorier (hudfärg/utseende), kön, sexuell orientering, socialgrupp, klass, religion/andlighet och språk.

De första frågorna utvärderar fyra områden avseende relationen mellan patient och yrkesperson utifrån patientens perspektiv: erfarenheter, förväntningar, kommunikation och förutsättningar att samarbeta med yrkespersonen. Syftet med frågorna riktade till yrkespersonen är att bidra till reflektion över vilken roll kulturella faktorer har i den kliniska relationen, bedömningen och behandlingsplaneringen.

Introduktion för den som blir intervjuad:

Jag skulle vilja höra hur det har varit för dig att prata med mig och med andra yrkespersoner om ditt [*problem*] och om din hälsa i allmänhet. Jag kommer att ställa några frågor om dina uppfattningar, funderingar och förväntningar.

Frågor till patienten:

1. Hur ser dina tidigare erfarenheter av att möta sjukvårdspersonal ut? Vad har varit mest till hjälp för dig?
2. Har du haft några svårigheter tidigare med personal i sjukvården? Vad var svårt eller ohjälpsamt för dig?
3. Låt oss tala om den hjälp du skulle vilja få här. En del vill helst träffa yrkespersoner med samma bakgrund som de själva (t ex ålder, etnisk bakgrund, religion eller något annat) eftersom de tror att det på så sätt kan vara lättare att förstå varandra. Har du några önskemål eller tankar kring vilken sorts yrkesperson som skulle kunna förstå dig bäst?
4. *Ibland missförstår vårdpersonal och patient varandra på grund av att de har olika bakgrund. Känner du dig orolig för det? I så fall, på vilket sätt? [ANKNYTER TILL FRÅGA 16 I KFI].

Vägledning för intervjuaren:

Fråga 5 handlar om hur relationen mellan patient och yrkesperson utvecklar sig i behandlingen. Den belyser patientens förväntningar på yrkespersonen och kan användas för att starta en diskussion om hur de kan samarbeta kring individens vård.

5. Vad patienter förväntar sig från vårdpersonalen är viktigt. Har du några tankar kring hur vi bäst kan samarbeta framöver?

Frågor till yrkespersonen efter intervjun:

1. Hur kändes kontakten med patienten? Påverkades er kontakt av kulturella likheter eller olikheter?
I så fall, på vilket sätt?
2. Hur fungerade kommunikationen? Påverkades kommunikationen av kulturella likheter eller olikheter?
I så fall, på vilket sätt?
3. Om ni samtalade med hjälp av en tolk – hur påverkades er kontakt eller kommunikation av tolkens närvaro eller sätt att tolka? Hur påverkades den information du fick?
4. Hur påverkar patientens kulturella bakgrund eller identitet, livssituation och/eller sociala situation din förståelse av hans problembeskrivning respektive din diagnostiska bedömning?
5. Hur påverkar patientens kulturella bakgrund eller identitet, livssituation och/eller sociala situation din behandlingsplan eller dina rekommendationer?
6. Bekräftades eller motsades någon av dina tidigare uppfattningar om patientens kulturella bakgrund eller identitet vid ert möte? I så fall, på vilket sätt?
7. Finns det aspekter av din egen identitet som kan påverka dina attityder gentemot den här patienten?

9. Ungdomar och barn i skolåldern

Anknyter till följande frågor i kulturformuleringens huvudintervju, KFI: 8, 9, 10

Vägledning för intervjuaren:

Den här tilläggsmodulen riktar sig till ungdomar och äldre barn i skolåldern. Den bör användas tillsammans med ordinarie kliniska bedömningar av barns psykiska hälsa, där familjerelationer (inklusive generationsövergripande teman) kamratrelationer och skolmiljön kartläggs. Syftet med frågorna är att från barnets perspektiv identifiera betydelsen av kulturella förväntningar kopplade till barnets ålder, möjliga kulturella skillnader mellan skolan, hemmet och kamratgruppen, samt om dessa inverkar på de omständigheter eller det problem som förde ungdomen till behandling.

Frågorna undersöker indirekt transkulturella utmaningar, påfrestningar, resiliens, och teman som rör kulturell hybriditet (blandad kulturell tillhörighet), blandad etnicitet eller multipel etnisk identifikation. Att tillhöra kamratgruppen är viktigt för barn och ungdomar, och frågor som utforskar etnicitet, religiös identitet, rasism eller genusrelaterade skillnader bör inkluderas följsamt i samtalet utifrån barnets berättelse. Det kan hända att några barn inte kommer att kunna besvara alla frågor. Klinikern bör välja ut och anpassa frågorna för att försäkra sig om att de är lämpliga utifrån det enskilda barnets utvecklingsnivå. Barn ska inte användas för att tillhandahålla sociodemografiska uppgifter om sin familj eller förväntas ge en detaljerad analys av kulturella aspekter på sina problem.

En bilaga ger en översikt över kulturella aspekter på barns utveckling och på föräldrarollen som kan utforskas i föräldraintervjun.

Introduktion för barnet/ungdomen:

Vi har hittills talat om din familjs bekymmer. Nu skulle jag vilja veta mer om hur det känns för dig att vara år gammal.

Upplevelse av att vara ... år gammal i olika sammanhang:

1. Känner du dig som andra barn/ungdomar i din ålder? På vilket sätt?
2. Känner du dig ibland annorlunda jämfört med andra barn/ungdomar i din ålder? På vilket sätt?
3. *Om barnet/ungdomen bekräftar en upplevelse av att ibland känna sig annorlunda:* Den här känslan av att vara annorlunda – kommer den oftare hemma, i skolan, på arbetet eller i andra situationer?
4. Känner du att din familj är annorlunda jämfört med andra familjer?
5. Talar du olika språk? Med vem och när?
6. Har ditt namn en speciell betydelse för dig? För din familj? För andra människor runt omkring dig?
7. Finns det något med dig som du tycker extra mycket om eller som du är särskilt stolt över?

Åldersrelaterade påfrestningar och stöd

8. Vad tycker du om med att vara barn/ungdom hemma? I skolan? Med kompisar?
9. Vad tycker du inte om med att vara barn/ungdom hemma? I skolan? Med kompisar?
10. Vem finns där för att hjälpa dig när du behöver det? Hemma? I skolan? Bland dina kompisar?

Förväntningar utifrån ålder

Vägledning för intervjuaren:

Uppfattningar om att vara barn och vad som är åldersadekvat beteende varierar betydligt mellan kulturer. Syftet med de här frågorna är att klargöra barnets/familjens normer och referensramar, och hur dessa eventuellt skiljer sig från andra kulturella sammanhang.

11. Vad förväntar sig dina föräldrar eller far- och morföräldrar från ett barn/ungdom i din ålder? (Tydliggör: Till exempel, när det gäller hushållssysslor, skolarbete, lek, religiösa aktiviteter.)
12. Vad förväntar sig dina lärare i skolan från ett barn/ungdom i din ålder?
13. *Om barnet/ungdomen har syskon:* Vad förväntar sig dina syskon från ett barn/ungdom i din ålder? (Tydliggör: Till exempel när det gäller att sitta barnvakt, hjälpa till med läxor, gå på date, klädsel.)
14. Vad förväntar sig andra barn/ungdomar i din ålder från ett barn/ungdom i din ålder?

Övergång till vuxenlivet/vuxenblivande (Endast för ungdomar)

15. Finns det några viktiga firanden eller händelser i din familj eller bland människor runt omkring dig som markerar att man uppnått en viss ålder eller att man blivit vuxen?
16. När räknas en ung person redo att bli vuxen av din familj eller bland människor runt omkring dig?
17. När räknas en ung person redo att bli vuxen av dina lärare?
18. Vad är bra respektive svårt med att växa upp till en ung kvinna eller en ung man i din familj? I din skola? Bland människor runt omkring dig?
19. Hur känner du inför att växa upp eller att bli vuxen?
20. På vilket sätt skiljer sig ditt liv och det ansvar du har från dina föräldrars?

Bilaga att användas i föräldraintervjun

Vägledning för intervjuaren:

Information om kulturella aspekter på barnets utveckling och på föräldrarollen fås främst fram genom att intervjua barnets föräldrar eller omsorgspersoner. Utöver frågor som är direkt kopplade till de aktuella problemen, så kan det vara värdefullt att fråga om:

- Betydelse av barnets position i familjen (t ex äldsta pojken, enda flickan)
- Hur gick namngivningsprocessen till (Vem valde namnet? Har det en speciell betydelse? Vem mer har samma namn?)
- Milstolpar i barns utveckling i föräldrarnas ursprungskulturer: vid vilken ålder förväntas barnet sluta ammas, börja gå, tala och sluta använda blöjor. Förväntningar utifrån åldern på självständighet/beroende, lämpliga uppfostringsmetoder osv.
- Syn på lämpliga beteenden utifrån ålder (till exempel ålder när barn kan vara ensamma hemma, delta i hushållssysslor, religiösa aktiviteter, lek)
- Förväntningar på barn-vuxen relationer (hur uttrycks respekt, ögonkontakt, kroppskontakt)
- Relationer utifrån kön och genus (förväntningar på vad som är lämpligt beteende för flicka respektive pojke, val av klädsel)
- Språk som talas hemma, inom barnomsorgen, i skolan.
- Betydelsen av religion, andlighet och grupptillhörighet i familjens liv och åtföljande förväntningar på barnet.

10. Äldre personer

Anknyter till följande frågor i kulturformuleringsintervjun, KFI: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16

Vägledning för intervjuaren:

De följande frågorna är riktade till äldre personer. Syftet med frågorna är att undersöka vilken betydelse kulturella föreställningar om åldrande och åldersrelaterade övergångar har för sjukdomen.

Introduktion för den som blir intervjuad:

Jag skulle vilja ställa några frågor för att förstå ditt problem bättre och hur vi kan hjälpa dig med det, med hänsyn tagen till din ålder och dina personliga erfarenheter.

Uppfattningar om åldrande och kulturell identitet

1. Hur skulle du beskriva en person i din ålder?
2. Hur upplever du att bli äldre jämfört med dina vänner och släktingar som är i samma ålder?
3. Finns det någonting med din ålder som gör det lättare att hantera din nuvarande situation?

Föreställningar om åldrande i relation till sjukdomsbesvären och hantering av sjukdomen

4. Hur påverkar det ditt [*problem*] att vara äldre? Skulle det ha påverkat dig annorlunda när du var yngre?
5. Har din ålder någon inverkan på ditt sätt att handskas med problemet? Skulle du ha hanterat ditt [*problem*] annorlunda när du var yngre?

Inverkan av andra sjukdomar och behandlingar på sjukdomen

6. Har du haft några problem med hälsan på grund av din ålder?
7. Hur har dina hälsoproblem eller behandlingarna för hälsoproblemen påverkat ditt [*problem*]?
8. Har dina hälsoproblem eller behandlingarna för hälsoproblemen påverkat hur du hanterar ditt [*problem*]?
9. Finns det sådant som är viktigt för dig som du inte kan göra på grund av din hälsa eller din ålder?

Kvalitet och karaktär av socialt stöd och omvårdnad

10. Vem förlitar du dig främst på för hjälp och stöd i ditt dagliga liv? Har det här förändrats nu när du går igenom [*problem*]?
11. Hur har [*problemet*] påverkat dina relationer med familj och vänner?
12. Får du hjälp och stöd i den utsträckning som du förväntat dig?
13. Delar de personer som du förlitar dig på din syn på ditt [*problem*]?

Ytterligare åldersrelaterade övergångar

14. Finns det andra förändringar, som är relaterade till åldrande, som du går igenom och som är viktiga för oss att känna till för att kunna hjälpa dig med ditt [*problem*]?

Positiva och negativa attityder i förhållande till åldrande och yrkesperson – patientrelation

15. På vilket sätt har din ålder påverkat hur vårdgivare behandlar dig?
16. Har någon, inklusive vårdgivare, diskriminerat dig eller behandlat dig dåligt på grund av din ålder? Vill du berätta mer om det? Hur har den erfarenheten påverkat ditt [*problem*] eller hur du hanterar det?
17. [*Om det finns en signifikant åldersskillnad mellan vårdgivare och patient:*] Tror du att vår åldersskillnad kommer att påverka vårt arbete på något sätt? Om så, hur?

11. Migranter och flyktingar

Anknyter till följande frågor i kulturformuleringsintervjun, KFI: 7, 8, 9, 10, 13

Vägledning för intervjuaren:

De följande frågorna syftar till att samla information från flyktingar och migranter om deras upplevelser av migration och av att bosätta sig på nytt. Många flyktingar har upplevt påfrestande intervjuer med tjänstemän eller vårdpersonal i sitt hemland, under migrationsprocessen (vilket kan ha varit förenat med långvariga vistelser i flyktingläger eller andra osäkra situationer) och i mottagarlandet. Därför kan det ta längre tid än vanligt för den intervjuade att känna sig komfortabel och tillitsfull i intervjuprocessen. När patient och yrkesperson inte delar ett gemensamt språk är korrekt tolkning viktigt.

Introduktion för den som blir intervjuad:

Att lämna sitt ursprungsland och bosätta sig på nytt någon annanstans kan ha stor påverkan på människors liv och hälsa. För att bättre förstå din situation, skulle jag vilja ställa några frågor till dig som berör din resa hit från ditt ursprungsland.

Bakgrundsinformation

1. Vilket är ditt ursprungsland?
2. Hur länge har du bott här i Sverige?
3. När och med vem lämnade du (ursprungsland)?
4. Varför lämnade du (ursprungsland)?

Svårigheter innan migrationen

5. Innan du kom till Sverige, fanns det några omständigheter i ditt ursprungsland som du och din familj upplevde som särskilt svåra?
6. En del människor upplever strapatser, förföljelse eller till och med våld innan de lämnar sitt ursprungsland. Har det varit så för dig eller medlemmar i din familj? Vill du berätta något om dina erfarenheter?

Förluster och utmaningar i anslutning till migration

7. Vilka av de personer som står dig nära kom att stanna kvar?
8. Människor som lämnar ett land upplever ofta förluster. Har du eller någon av dina familjemedlemmar upplevt förluster när ni lämnade landet? Om så, vilka var de?
9. Var ni med om situationer eller händelser på er väg till Sverige som du eller din familj upplevde som särskilt svåra?
10. Saknar du eller din familj något av ert levnadssätt i (ursprungsland)?

Nuvarande relation till ursprungslandet

11. Känner du oro för släktingar som är kvar i (ursprungsland)?
12. Har släktingar i (ursprungsland) några förväntningar på dig?

Att bosätta sig på nytt och det nya livet

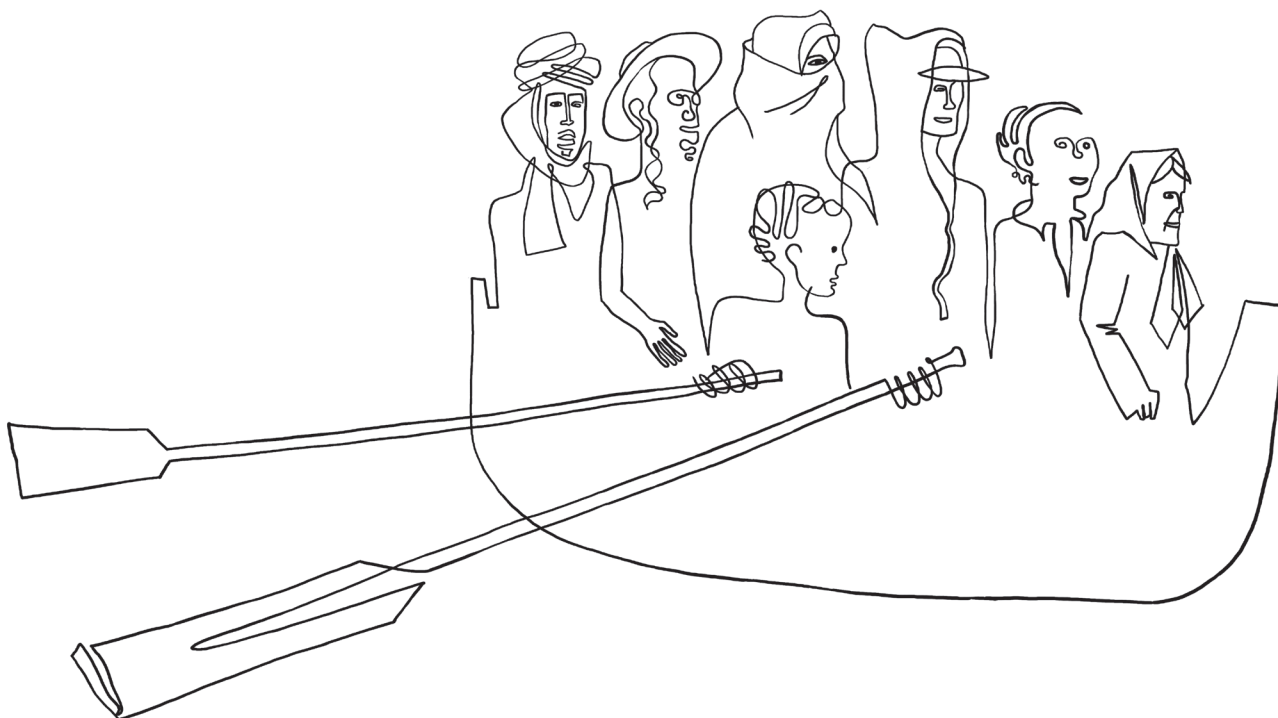
13. Har du eller din familj upplevt några svårigheter kopplade till visering, medborgarskap eller flyktingstatus här i Sverige?
14. Finns det några (andra) utmaningar eller problem som du eller andra i din familj har att hantera när ni bosätter er här?
15. Har det inneburit något positivt att komma till Sverige för dig eller din familj? Kan du berätta mer om det?

Inverkan på problemet

16. Finns det något i din upplevelse av migration eller din nuvarande situation i Sverige som har inneburit en skillnad för ditt [problem]?
17. Finns det något i din upplevelse av migration eller din nuvarande situation som kan göra det lättare eller svårare att få hjälp för ditt [problem]?

Framtida förväntningar

18. Vilka förhoppningar och planer har du för dig och din familj under de kommande åren?

12. Vårdare

Relaterar till följande frågor i kulturformuleringsintervjun, KFI: 6, 12, 14

Vägledning för intervjuaren:

Den här modulen vänder sig till personer som vårdar den individ som bedöms med hjälp av KFI. Modulen syftar till att utifrån vårdarens perspektiv belysa omvårdnadens utformning och kulturella sammanhang samt det sociala stöd och de påfrestningar som föreligger i den omedelbara omgivningen för individen som tar emot vården.

Introduktion för den som blir intervjuad:

Personer som du, som tar hand om behoven hos patienter, är väldigt viktiga i behandlingsprocessen. Jag skulle vilja förstå mer av din relation till [*individen som vårdas*] och hur du hjälper hen med hens problem och oro. Med hjälp menar jag stöd i och utanför hemmet eller på kliniken. Att få veta mer om det skulle hjälpa oss att planera hens vård mer effektivt.

Relationens karaktär

1. Sedan hur länge har du tagit hand om [*individen som vårdas*]? Hur kom det sig att du fick rollen som vårdare?
2. Vad har du för koppling till [*individen som vårdas*]?

Vårdande aktiviteter och kulturella uppfattningar om att vårda

3. Hur hjälper du hen med [*problemet*] eller med de dagliga aktiviteterna?
4. Vad är det som är mest givande för dig med att hjälpa hen?
5. Vad är svårast med att hjälpa hen?
6. På vilket sätt, om alls, har hens [*problem*] förändrat er relation?

Ibland är personer som har rollen som vårdare påverkade av sin kulturella bakgrund, via till exempel trosuppfattningar eller traditioner i sin familj eller sina sociala kretsar, när det gäller att hjälpa andra. Med kulturella traditioner menar jag till exempel hur man gör i de kretsar du tillhör, i de trakter som du och din familj kommer ifrån, eller bland människor som talar ditt språk eller som delar din etniska bakgrund eller grupptillhörighet, ditt kön eller din sexuella orientering eller din tro eller religion.

7. Finns det några kulturella traditioner som påverkar hur du närmar dig [*individen som vårdas*] med hjälp?
8. Är den slags hjälp eller omfattningen av hjälpen som du ger hen annorlunda på något sätt jämfört med vad som skulle förväntas i den krets som du kommer ifrån eller som hen kommer ifrån? Är det annorlunda jämfört med vad samhället generellt skulle förvänta sig?

Vårdandets sociala sammanhang

9. [*Om den som vårdar är en familjemedlem:*] Hur hanterar ni, som en familj, det här [*problemet*]?
10. Finns det andra, såsom familjemedlemmar, vänner eller grannar, som också hjälper hen med [*problemet*]? Om så, vad gör de?
11. Vad tycker du om hur andra hjälper till med hens [*problem*]?

Stöd från kliniken för vårdandet

12. Hur ser du på din egen roll som en person som hjälper [*individen som vårdas*] nu och i framtiden?
13. [*Om oklart:*] Hur ser du på dina egna möjligheter att hjälpa till med den vård som hen får på den här kliniken?
14. Hur kan vi underlätta för dig att hjälpa [*individen som vårdas*] med [*problemet*]?

Svensk utgåva genom ett samarbete mellan
Pilgrim Press förlag och Transkulturellt Centrum,
Stockholms läns landsting.

Hela manualen kan laddas ner kostnadsfritt via
www.pilgrimpress.se